

ทักษะของ "ผู้หญิงทำงาน" ในสังคมไทย พ.ศ. 2500 - 2516

นางสาวปิยะพร จันวัน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6732-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE OPINIONS OF “WORKING WOMEN” IN THAI SOCIETY 1957 – 1973

Miss Piyaporn Chanwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

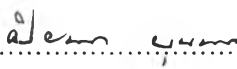
ISBN 974 - 17 - 6732 - 3

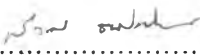
หัวข้อวิทยานิพนธ์	ทักษะของ “ผู้หญิงทำงาน” ในสังคมไทย พ.ศ. 2500-2516
โดย	นางสาวปิยะพร จันวัน
ภาควิชา	ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์พิพาดา ยังเจริญ

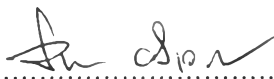
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

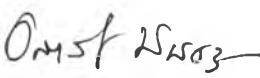

..... คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยนาด บุนนาค)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์พิพาดา ยังเจริญ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาสินี พิพิชกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี เจริญพงศ์)

ปิยะพร จันวัน : ทศนะของ “ผู้หญิงทำงาน” ในสังคมไทย พ.ศ. 2500-2516. (THE OPINIONS OF “WORKING WOMEN” IN THAI SOCIETY 1957-1973) อ. ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม: รองศาสตราจารย์ พิพาดา ยังเจริญ. 122 หน้า. ISBN 974-17-6732-3.

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษา ทศนะของ “ผู้หญิงทำงาน” ในสังคมไทย พ.ศ. 2500 – 2516 ในช่วงเวลานี้มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้หญิงชั้นกลางที่มีการศึกษาเข้าสู่อาชีพที่หลากหลายมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่านอกจากอาชีพที่เป็นที่นิยมของผู้หญิงมาตั้งแต่ก่อนช่วงเวลานี้ เช่น ครูพยาบาลแล้ว ผู้หญิงในช่วงสมัยพัฒนาได้เข้าสู่งานอาชีพใหม่ ๆ คือ เลขานุการ นักบัญชี และพนักงานธนาคาร ซึ่งเพิ่มขึ้นมากเพื่อรองรับความต้องการที่ขยายตัวของภาคธุรกิจเอกชน

ผู้หญิงทำงานในช่วงเวลาดังกล่าวมีทศนะในด้านบวกต่อการทำงานซึ่งนอกจากมีรายได้เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวแล้ว ยังมีเงินไว้ใช้จ่ายส่วนตัวอีกด้วย นอกจากนี้การทำงานยังเป็นการเปิดโลกทัศน์ และวิถีชีวิตใหม่ ๆ ผู้หญิงชั้นกลางที่มีการศึกษาส่วนใหญ่ในช่วงเวลานี้ยังคงทำงานต่อไปแม้ว่าจะสมรสแล้ว อย่างไรก็ตามค่านิยมของสังคมเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะเมียและแม่ก็ยังคงมีความสำคัญมาก ฉะนั้นผู้หญิงทำงานในช่วงสมัยพัฒนาจึงยอมรับภาระทั้งสองอย่าง ทั้งการทำงานนอกบ้านและหน้าที่ในครอบครัว

ภาควิชา.....ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... *ปิยะพร*

สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *สุวดี*

ปีการศึกษา...2547..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *พิพาดา*

MAJOR : HISTORY

KEYWORD: THAI URBAN WOMEN/WORKING WOMAN/WOMEN OPINION

PIYAPORN CHANWAN : THE OPINIONS OF “WORKING WOMEN” IN THAI SOCIETY 1957-1973. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SUWADEE TANAPRASITPATANA, PH.D., THESIS COADVISER : ASSOC. PROF.. PIPADA YONGCHAROEN, 122 pp. ISBN 974-17-6732-3.

This thesis aims at studying the opinion of “ Working Women” in Thai society during 1957 – 1973. Due to the National Development Plans which were implemented in this period, there were opportunities for educated,middle-class women to enter various occupations.

The study reveals that apart from occupations that have been favored by women in earlier days e.g. teachers and nurses, women in the period of 1957-1973 have entered new occupations such as secretaries , accountants and bankers, all off which had increased in demand in accordance with a high expansion of private sectors.

During that period, women had a positive opinion toward their occupations, which enabled them to gain additional income for their families and also for their personal expenses. Moreover, work expanded their worldview and their way of life outside the household. Most of educated, middle-class women in this period still carried on their occupations after marriage. However, as the notion of efficient wives and mothers remained powerful, those “working women” took on heavier burdens, that is, their public jobs and their household tasks.

Department.....History..... Student..... *Piyaporn Chanwan*
 Field of Study.....History..... Advisor..... *Suwadee T Pater*
 Academic Year.....2004 Co-advisor..... *Pipada Yongcharoen*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษา และ รองศาสตราจารย์ พิพาดา ยังเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม ที่ให้คำแนะนำ และดูแลเอาใจใส่ผู้เขียน และอดทนต่อผู้เขียนเป็นอย่างมาก ตลอดทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด จนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จออกมาเป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ปิยนาด บุนนาค ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำอันมีค่าในการแก้ไขวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาวิตรี เจริญพงศ์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำอันมีค่าไม่น้อยไปกว่ากันในการแก้ไขวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาสินี พิพิธกุล ที่ให้คำแนะนำที่มีคุณค่า ตั้งแต่ในขั้นตอนของการนำเสนอรายงานความก้าวหน้า และรับเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ร่วมไปถึงคำแนะนำ และการชี้แนะให้เห็นจุดอันควรแก้ไขในวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัยสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ. ปัทมา อัครนโธ จากภาควิชาภาษาอังกฤษ ที่ช่วยตรวจแก้บทความย่อภาษาอังกฤษให้สำเร็จเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณท่านผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน หากไม่ได้รับความกรุณาจากทุกท่านในการให้สัมภาษณ์ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็จะไม่สำเร็จลงไปได้

ขอขอบคุณ จิรวัดน์ จินตนา พุทธพล วิทวัส นภนาท เปรมมา พิชัย ปณิธิ อภิชา ณิชูพร เอี่ยมพร ขวัญแก้ว และแม่คาย สำหรับการช่วยเหลืออย่างมากมาขในหลายๆ เรื่อง จนกระทั่งวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จออกมาเป็นรูปเล่ม

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ห้องวารสาร หอสมุดแห่งชาติ เจ้าหน้าที่สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พี่রাไพ เจ้าหน้าที่ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และพี่สมพร เจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ สำหรับความช่วยเหลือทุกๆ อย่าง

ขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น อันได้แก่ กรกิต จิราธร ปารมี นนทพร นิตยาภรณ์ เวหา มาโนช ธิบดี วัชณี วิวรรณ สุรพงษ์ สุวิทย์ ที่ได้ร่วมทุกข์สุขมาด้วยกันตลอดการศึกษาใน 4 ปีที่ผ่านมา

และสุดท้ายขอขอบคุณ พิตะวัน และทุกคนในครอบครัว ที่คอยเป็นกำลังใจมาตลอดจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงลง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. ทบทวนวรรณกรรม.....	2
3. วัตถุประสงค์.....	4
4. สมมติฐาน.....	4
5. วิธีการศึกษา.....	4
6. ขอบเขตการศึกษา.....	5
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 การเข้าสู่วิชาชีพของผู้หญิงในสมัยพัฒนา.....	6
1. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไทยในสมัยพัฒนา.....	7
1.1 พัฒนาการของย่านการค้าและธุรกิจห้างร้าน.....	11
1.2 ย่านการค้าและธุรกิจสมัยใหม่.....	12
1.3 การเกิดอาชีพใหม่ของผู้หญิง: ตำแหน่งระดับกลางในบริษัท.....	21
2. ความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการประกอบวิชาชีพของผู้หญิงไทย.....	24
2.1 ผู้หญิงกับการศึกษา: ก่อนสมัยพัฒนา.....	24
2.2 การขยายตัวของการอุดมศึกษาในสมัยพัฒนา.....	29
2.3 การศึกษาภาษาต่างประเทศ และการส่งบุตรสาวไปเรียนต่างประเทศ.....	32
3. ค่านิยมของสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงทำงานมากขึ้น.....	35
3.1 ค่านิยมของสังคมในสมัยปฏิรูป (พ.ศ. 2435 – 2475).....	35
3.2 ค่านิยมของสังคมในสมัยแรกเริ่มประชาธิปไตยจนถึง สมัยสร้างชาติโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475 – 2487).....	36
3.3 ค่านิยมเรื่องการทำงานของผู้หญิงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงสมัยพัฒนา.....	39
3.4 ความเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิสตรีในสมัยพัฒนา.....	41

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 การทำงานในธุรกิจภาคเอกชนของผู้หญิง พ.ศ. 2500-2516.....	48
1. อาชีพเลขานุการ.....	48
1.1 ความเป็นมาของอาชีพเลขานุการในสังคมไทย.....	48
1.2 ลักษณะการทำงาน.....	51
1.3 กรณีศึกษาเลขานุการในยุคพัฒนา.....	54
2. อาชีพนักบัญชี.....	63
2.1 ความเป็นมาของอาชีพนักบัญชีในสังคมไทย.....	63
2.2 ลักษณะการทำงาน.....	65
2.3 กรณีศึกษาพนักงานบัญชีในยุคพัฒนา.....	65
3. อาชีพพนักงานธนาคาร.....	72
3.1 ความเป็นมาของอาชีพพนักงานธนาคารในสังคมไทย.....	72
3.2 ลักษณะการทำงาน.....	76
3.3 กรณีศึกษาพนักงานธนาคารในสมัยพัฒนา.....	76
บทที่ 4 ทักษะของ “ผู้หญิงทำงาน” ในยุคพัฒนา.....	87
1. ทักษะของผู้หญิงที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพนอกบ้าน.....	88
1.1 การทำงานเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและความภูมิใจตนเอง.....	88
1.2 การทำงานเป็นการออกไปเปิดโลกทัศน์.....	90
1.3 การทำงานทำให้ได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และบุคลิก.....	92
2. ทักษะของผู้หญิงต่อบทบาทหน้าที่ในครอบครัว.....	96
2.1 ผู้หญิงตระหนักถึงบทบาทของตนที่มีต่อครอบครัว.....	96
2.2 งานบ้านยังเป็นงานที่เป็นความรับผิดชอบของผู้หญิง.....	97
3. การต่อรองของผู้หญิงทำงาน.....	98
4. ผู้หญิงทำงานในฐานะผู้บริโภคของสังคมพัฒนา.....	108
บทที่ 5 บทสรุป.....	114
รายการอ้างอิง.....	117
ประวัติผู้เขียน.....	122

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	แสดงอัตราการเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจต่างๆ (พ.ศ. 2499 – 2516).....	9
ตารางที่ 2.2	แสดงที่ตั้งของกิจการและหน่วยงานสำคัญในย่านธุรกิจสีลม ระหว่างปี พ.ศ. 2510 – 2514.....	18
ตารางที่ 2.3	แสดงพัฒนาการด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนราชินี.....	26
ตารางที่ 2.4	แสดงจำนวนบัณฑิตของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2490– 2519.....	30
ตารางที่ 2.5	แสดงจำนวนบัณฑิตหญิงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉพาะคณะ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี อักษรศาสตร์ และครุศาสตร์ พ.ศ. 2490 – 2519 แยกตามจำนวน และร้อยละของจำนวนบัณฑิตหญิงทั้งหมด.....	31
ตารางที่ 2.6	แสดงจำนวนประชากรหญิงที่ประกอบอาชีพจำแนกตามสถานภาพการทำงาน..	44
ตารางที่ 3.1	แสดงภูมิหลังครอบครัวและการศึกษาของผู้หญิงที่ประกอบอาชีพเลขานุการ....	58
ตารางที่ 3.2	แสดงการเข้าสู่งาน ลักษณะงาน โอกาสก้าวหน้าในอาชีพและครอบครัว ของผู้หญิงอาชีพเลขานุการ.....	60
ตารางที่ 3.3	แสดงภูมิหลังครอบครัวและการศึกษาของผู้หญิงที่ประกอบอาชีพนักบัญชี.....	69
ตารางที่ 3.4	แสดงการเข้าสู่งาน ลักษณะงาน โอกาสก้าวหน้าในอาชีพและครอบครัว ของผู้หญิงที่ประกอบอาชีพนักบัญชี.....	70
ตารางที่ 3.5	แสดงธนาคารต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2431- 2509.....	73
ตารางที่ 3.6	แสดงภูมิหลังครอบครัวและการศึกษาของหญิงที่ประกอบอาชีพ พนักงานธนาคาร.....	79
ตารางที่ 3.7	แสดงการเข้าสู่งาน ลักษณะงาน โอกาสก้าวหน้าในอาชีพ และครอบครัว ของผู้หญิงที่ประกอบอาชีพพนักงานธนาคาร.....	81
ตารางที่ 3.8	แสดงเงินเดือนเฉลี่ยของข้าราชการสามัญ ตั้งแต่ พ.ศ.2487 – 2517.....	85

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงที่ตั้งบริษัท ธุรกิจ ห้างร้าน ในกรุงเทพฯ ช่วงปี พ.ศ. 2504.....	16
ภาพที่ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งบริษัท ธุรกิจ ห้างร้าน บริเวณบางรัก และถนนสีลม ช่วงปี พ.ศ. 2504.....	17
ภาพที่ 3 แสดงประกาศโฆษณาของ โรงเรียนเอกชนที่เปิดสอน วิชาเลขานุการและการพาณิชย์.....	33
ภาพที่ 4 แผนภูมิแสดงโครงสร้างตำแหน่งงานเลขานุการ.....	53